

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ**

**Ю. Т. ТЕМІРОВ
Ю. В. КОТИК
В. В. ЛИМАР**

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
І
СВІТОВА ПОЛІТИКА
Методичний poradник для студентів**

Теміров Ю.Т., Котик Ю.В., Лимар В.В. Міжнародні відносини і світова політика. Методичний poradник для студентів денної форми навчання спеціальності 291. «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 22 с.

Рецензенти:

Савченко М. В., д. е. н., професор, завідувачка кафедрою міжнародних економічних відносин ДонНУ імені Василя Стуса

Паніна І. Г., к. і. н., старший викладач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ДонНУ імені Василя Стуса

Методичний poradник складається з програми дисципліни, яка необхідна для розуміння структури й обсягу дисципліни та підготовки здобувачів до іспиту з міжнародних відносин і світової політики, планів семінарських занять, переліку тем для поглибленого дослідження, екзаменаційних питань і загальних рекомендацій для успішного опанування навчальної дисципліни. Методичний poradник створений для покращення організації навчального процесу та успішності студентів у вивченні дисципліни «Міжнародні відносини і світова політика».

Рекомендовано на засіданні вченої ради
факультету історії та міжнародних відносин,
протокол № 11 від 22 червня 2022 р.

©Теміров Ю.Т., Котик Ю.В., Лимар В.В. 2022 рік
© ДонНУ імені Василя Стуса, 2022 рік

ЗМІСТ

Передмова	4
Опис навчальної дисципліни	5
Навчальна програма дисципліни	6
Семінарські заняття	11
Рекомендації для підготовки до семінарських занять	17
Методичні вказівки до виконання творчого завдання.....	18
Оцінювання результатів навчання.....	19
Питання до іспиту	21

ПЕРЕДМОВА

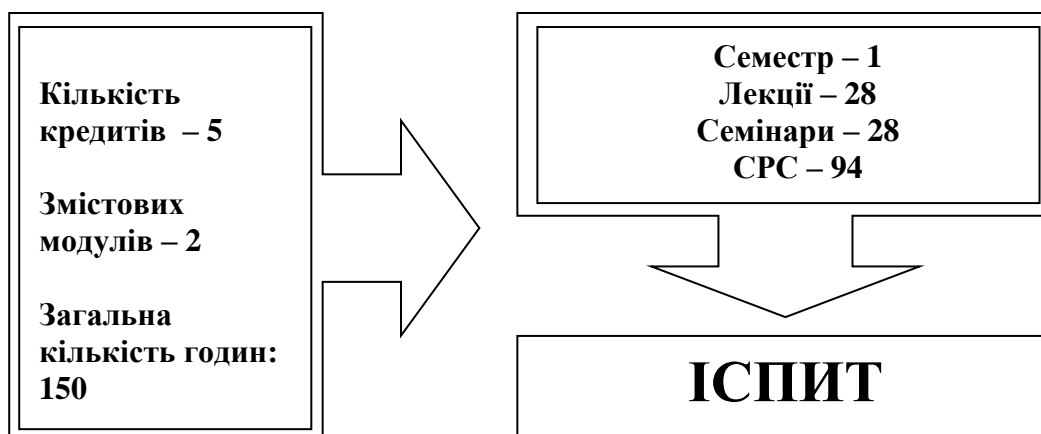
Набуття студентами знань з дисципліни «Міжнародні відносини і світова політика» має велике значення через низку обставин. По-перше, йдеться про одну з базових дисциплін в підготовці фахівця з міжнародних відносин, яка спрямована насамперед на інтеграцію історичного виміру в розуміння світової політики. По-друге, необхідно брати до уваги складну взаємодію між відносно стабільними та змінними характеристиками міжнародних відносин, включно із системами міжнародних відносин. По-третє, історичний досвід варто враховувати в процесі розбудови ефективної зовнішньої політики незалежної України, який, на жаль, дещо затягнувся.

Запропонований методичний порадає надає можливість допомогти здобувачам зрозуміти сутність історії, як суспільного явища, особливості історичного процесу в сфері міжнародних відносин, вивчаючи запропоновані концепції та бачення еволюції цього процесу провідними істориками, політологами, соціологами та державними діячами, що у подальшому сприятиме осмисленню світової політики в якості складної, багаторівневої системи, а зовнішню політику окремих країн як цілісну «модель зовнішньої політики», отримати комплексну картину міжнародних відносин. Такий підхід надає дисципліні «Міжнародні відносини і світова політика» прикладного спрямування, в контексті розуміння історичного досвіду для ефективної практики зовнішньої політики України.

Метою вивчення дисципліни є визначення особливостей історичного процесу в сфері міжнародних відносин, формування наукового уявлення про становлення та трансформацію міжнародних відносин як специфічної сфери суспільних відносин.

Навчальна дисципліна формує міждисциплінарні взаємозв'язки з іншими дисциплінами, зокрема: Вступ до спеціальності, Міжнародні відносини і світова політика, Моделі зовнішньої політики.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Тема 1. Предмет, завдання і концепція курсу «Історія міжнародних відносин»

Об'єктно-предметна сфера історії міжнародних відносин. Мета та завдання курсу. Організація та оцінювання.

Основні поняття курсу: «міжнародні відносини», «зовнішня політика». Методика формулювання понять.

Історія міжнародних відносин як історія систем міжнародних відносин. Суспільна природа актора як фактор стану та динаміки системи. Періодизація світової історії та історії міжнародних відносин. Підходи до періодизації.

Тема 2. Основні характеристики історичного процесу.

Ідея становлення в розумінні сутності Історії. Людина як суб'єкт Історії. Родові якості Людини. Онтологічні та гносеологічні особливості Історії та Міжнародних відносин. Критерії «науковості» сфери пізнання. Проблеми «науковості» Історії та Міжнародних відносин: повторюваність-відтворюваність, потенціал узагальнення, фактор суб'єктивності. Історик та історичний факт.

Структури і процеси. Взаємозалежність варіативності. Закономірність в історичному процесі. Причинність та ймовірність. Статистична вірогідність.

Видатна особа та випадок в історичному розвитку.

Історичний час, історичний простір. Періодизація Всесвітньої історії.

Тема 3. Моделі історії в міжнародних відносинах

Помилкові підходи осмислення історії міжнародних відносин: неісторизм, презентизм, європоцентризм, державоцентризм, анархофілія.

Політичні науки vs Історія? Чому Історія (історики) можуть навчити політологів. Історія як джерело емпіричних матеріалів. Історичний контекст в розумінні політичних процесів. Формулювання та перевірка концепцій. Чи можливі уроки історії?

Тема 4. Цивілізації в історії міжнародних відносин

Що таке цивілізація: сутність, виміри та інтерпретації явища. Цивілізація як константа і культура: О. Шпенглер, А. Тойнбі-мол., С. Гантінгтон. Цивілізація як змінна та етап: Е. Тоффлер. Концепція Тоффлера і можливості періодизації історії міжнародних відносин.

Вплив інтерпретації на осмислення цивілізаційного фактору в історії. Вплив цивілізації на владу/потужність як один з ключових факторів міжнародних відносин. Цивілізаційний аналіз в міжнародних відносинах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В СВІТОВІЙ ІСТОРІЇ

Тема 5. Суспільна природа суб'єктів і динаміка міжнародних відносин.

Суспільна природа суб'єктів і її вплив на характер взаємодії між ними.

Загальна характеристика людських спільнот, історичного часу і простору в добу дикості та варварства. Походження та сутність «доміжнародних/домодерних» систем.

Загальна характеристика аграрних суспільств: нові актори, можливості взаємодії. Природа влади/потужності. Народження імперій. Особливості імперій домодерної доби. Основні характеристики міжнародних відносин в аграрну добу.

Тема 6. Становлення глобальних міжнародних систем.

Загальна характеристика доби індустріальних суспільств. Концепція модерну. Актори: Європа і піднесення сучасних націй-держав. Трансформація імперій. Розповсюдження сучасних держав та занепад старих типів акторів. Можливості взаємодії: Великі географічні відкриття та революція комунікацій, промислова революція та колоніалізм. Проблема гетерогенності, її різновиди та вплив на міжнародні відносини.

Системи Вестфальського типу. Походження та загальна характеристика. «Ідея» та «міф» Вестфалю. Дебати щодо «Міфу 1648 року»: основні підходи.

Вестфальська система. Реалполітика. Віденська система. Франкфуртська система. Сила та війна в динаміці формування, розвитку та занепаду систем. Ідея Америки та її втілення, передумови ідеалістичної традиції.

Тема 7. Трансформація глобальних міжнародних систем

Версальська система як перша системна гетерогенність. Наслідки I Світової війни, обставини формування нової системи міжнародних відносин. Особливості Версальської системи як системи перехідного типу. Періодизація Версальської СМВ. Її основні протиріччя.

Ялтинська система міжнародних відносин. Походження Ялтинської системи, її характерні риси та особливості. Нова ієрархія складної системної гетерогенності. Біполярність. Конфронтація по типу холодної війни. Поняття холодної війни та розрядки. Організуючий принцип та періодизація Ялтинської системи. Зовнішньополітичні стратегії двох наддержав. Тенденція до конфронтації та тенденція до співробітництва в різні періоди Ялтинської системи. Європейська інтеграція як новий формат взаємозалежності та взаємного впливу. Причина та передумови кризи та розпаду Ялтинської системи.

Тема 8. Постсучасна міжнародна система?

Загальна характеристика інформаційних суспільств. Міжнародні відносини в умовах інформаційної доби. Новий світовий лад чи безлад? Інтеграція та дезінтеграція. Нове середньовіччя? Гетерогенність vs глобальна

система. Блиск і злиденність концепцій полярності: однополярність, багатополярність, безполярність. Складнощі осмислення системи: новий, новий, новий... світовий порядок. Концепції постсучасного світу. Що світова історія говорить нам про міжнародні відносини? Що міжнародні відносини говорять нам про світову історію?

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

- Богатуров А.Д., Аверков В.В. История международных отношений. М., 2010.
- Брусиловська О.І., Коваль І.М. Історія міжнародних відносин. Одеса, 2013.
- Ваисс М. Международные отношения после 1945 года / Морис Ваисс; Пер. с фр. С. Ф. Колмакова. М., 2005.
- Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. К., 1995.
- История международных отношений. В 3 томах. М., 2012.
- Кальвокоресси П. Мировая политика после 1945 года: В 2-х кн. М., 2003.
- Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К., 2017.
- Киссинджер Г. Дипломатия. М., 1997.
- Лукас Е. Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу. К., 2009.
- Наринский М.М. История международных отношений. 1945-1975: Учебное пособие. М., 2004.
- Нора П. Історія як захист від політики. Historians. 2012. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/117-pier-nora-istoriia-ia-k-zakhyst-vid-polityky>
- Поппер К. Ницета историцизма. М., 1993.
- Системная история международных отношений: В 2-х т. Т. 1. События 1918-1945 годов. М., 2006; Т. 2. События 1945-2003 годов. М., 2006.
- Тешке Б. Миф о 1648 годе: геополитика и создание современных международных отношений. М.: «Высшая Школа Экономики (ВШЭ)», 2003.
- Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. К., 2012.
- Турчин Я.Б. та ін. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.). Львів, 2013.
- Buzan B., Little R. International Systems in World History. Oxford University Press, 2010.
- Carr E.H. What is History?: The George Macaulay Trevelyan Lectures Delivered in the University of Cambridge January-March 1961. Penguin Classics, 2018.
- Durschmied E. How Chance and Stupidity have changed History. N.Y., 2016.
- Neustadt R., May E. Thinking in Time. The Uses of History for Decision-Making. N.Y., 1988.
- Smith Th. History and International Relations. London and New York, 1999.
- The Power of the Past. History and Statecraft. Brookings Institution Press, 2016.

Допоміжна література

Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Л., 2006.

Ливен А. Мир без гегемона // <http://www.globalaffairs.ru/number/Mir-bez-gegemona-15403>

Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни. СПб, 2013.

Тоффлер Э. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. М., 2002.

Тоффлер Е. Третья хвиля. Київ, 2000. URL: <http://1576.ua/uploads/files/7231/%D0%95%D0%BB%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%A2%D0%BE%D1%84%D1%84%D0%BB%D0%B5%D1%80.%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%8F.%D1%85%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D1%8F.pdf>

Тоффлер Э. Третья волна. М., 2004.

Тодд Э. После империи. Рах Americana – начало конца. – М., 2004.

Хаас Р. Эпоха бесполярного мира // <http://www.globalaffairs.ru/numbers/33/9970.html>

Ханна П. Новое средневековье // <http://www.globalaffairs.ru/number/Novoe-Srednevekove-15530>

Этциони, Амитай. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям / Амитай Этциони ; Пер. с англ. В. Л. Иноземцева ; Центр исслед. постиндустр. о-ва. М., 2004.

Hobson J.M., Lawson G. What is History in International Relations? *Millennium*. 2008. Vol. 37. № 2. P. 415-435.

Kavanagh D. Why Political Science Needs History. *Political studies*. 1991. Vol. 39. – P. 479-495.

King G., Zeng L. When Can History Be Our Guide? *International Studies Quarterly*. 2007. Vol. 51. P. 183-210.

Linklater A. World History and International Relations. *International Relations*. 2007. Vol. 21. № 3. P. 355-359.

Lawson G. The eternal divide? History and International Relations. *European Journal of International Relations*. 2010. Vol. 18. № 2. P. 203-22.

Lukacs J. A Student's Guide to the Study of History. Wilmington, Delaware,

McLean I. Political science and History: Friends and Neighbours. *Political Studies*. 2010. Vol. 58. P. 354-367.

Norton A. Politics against History: Temporal Distortions in the Study of Politics. *Political Studies*. 2010. Vol. 58. P. 340-353.

Palmowski J., Readman K. Speaking Truth to Power: Contemporary History in the Twenty-first Century. *Journal of Contemporary History*. 2011. Vol. 46. № 3. P. 485-505.

Tertrais B. The Revenge of History. *The Washington Quarterly*. 2015. Vol. 38. № 4. P. 7-18.

Teschke B. The Myth of 1648. L., 2003.

Інформаційні ресурси в Інтернет

Електронна бібліотека КІМО. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/>

Научно-образовательный форум по международным отношениям. URL: <http://www.obraforum.ru/pubs.htm#sys>

Council on Foreign Relations. URL: <http://www.cfr.org/>

Chatham House. The Royal Institute of International Affairs. URL: <http://www.chathamhouse.org/>

Conversation with History. URL: <https://conversations.berkeley.edu/>

European Council on Foreign Relations. URL: <https://www.ecfr.eu/>

National Security Archive. URL: <https://nsarchive.gwu.edu/>

The Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/>

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарське заняття 1 (4 год)

ТЕМА: ЩО Є ІСТОРІЯ?

Питаннями до обговорення

1. Історик та історичний факт.
2. Причинні зв'язки в історії.
3. Суспільство та індивідуум.
4. Особливості історії як науки.
5. Історія та мораль.
6. Історія як прогрес.
7. Чи можливі уроки історії?

Семінарське заняття має на меті узагальнити та систематизувати вивчення загальних характеристик історичного процесу. В якості вихідного матеріалу для осмислення обрана робота Едварда Карра «Що є Історія?» (What is History?) Такий вибір обумовлений не тільки великим впливом цієї роботи на подальші дискусії щодо природи Історії, але й тим, що Е. Карр був не тільки видатним істориком, він є також одним з засновників політичного реалізму в теорії міжнародних відносин. Крім самої роботи пропонується також її дискусійний коментар.

З метою розкриття складної природи історичного пізнання до розгляду пропонуються також роботи Р. Коллінгвуда «Ідея історії», М. Блока «Апологія історії», Л. Февра «Бої за історію» та Є. Топольського «Як ми пишемо і розуміємо історію».

Джерела інформації

- Блок М. Апология истории. М. 1993.
 Карр Э. Что такое история? Рассуждения о теории истории и роли историка. Алматы, 1997.
 Колінгвуд Р.Дж. Ідея історії. К., 1996.
 Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. К., 2012.
 Февр Л. Бои за историю. М., 1991.
 Gordon P.E. Why historical analogy matters. URL:
<https://www.nybooks.com/daily/2020/01/07/why-historical-analogy-matters/>

Семінарське заняття 2 (4 год.)

ПОМИЛКОВІ ПІДХОДИ РОЗУМІННЯ ІСТОРІЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Питання до обговорення

1. Ахісторицизм.
2. Презентицизм.
3. Державоцентрицизм.
4. Європоцентрицизм.
5. Анархофілія.

Семінарське заняття має на меті формувати розуміння п'яти найбільш розповсюджених «помилкових підходів» вивчення історичних аспектів міжнародних відносин. Разом з тим, опрацювання запропонованого матеріалу закладатиме основи вивчення в подальшому теорії міжнародних відносин. Зазначені помилкові підходи, ахісторицизм притаманні передусім двом традиційним підходам в теорії міжнародних відносин – реалістичному та ідеалістичному (ліберальному), в той час як їхня критика відбувається з позицій історичної соціології в міжнародних відносинах.

Джерела інформації

Buzan B., Little R. *International Systems in World History*. Oxford University Press, 2010.

Hall M. Review Article: International Relations and World History. *European Journal of International Relations*. 2002. Vol. 8. № 4. P. 499-516.

Семінарське заняття 3 (4 год.)

ЦИВІЛІЗАЦІЇ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Питання до обговорення

1. Цивілізація як константа та культура. Концепція Семюеля Гантінгтона.
2. Цивілізація як змінна та етап. Концепція Елвіна Тоффлера.
3. Цивілізація: виміри та інтерпретації. Визначення поняття «цивілізація».
4. Західна цивілізація: унікальна чи універсальна – за Семюелем Гантінгтоном.
5. Західна цивілізація: унікальна чи універсальна – за Нілом Фергюсоном.

Семінарське заняття має на меті з'ясувати сутність явища цивілізація, розкрити різні виміри та інтерпретації поняття в контексті застосування до аналізу міжнародних відносин.

Роботи С. Гантінгтона та Е. Тоффлера запропоновані до вивчення як класичні приклади двох підходів: константного та динамічного, які розглядалися у відповідній лекції. При опрацюванні згаданих робіт необхідно акцентувати розділи, присвячені загальному розумінню поняття цивілізація.

Застосування додаткових матеріалів, особливо енциклопедично-довідкового характеру, вітається в разі академічного характеру видань/ресурсів.

Джерела інформації

Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів, 2006.

Михальченко М.І. Методологічні проблеми аналізу сучасних цивілізацій. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 4. С. 13-37.

Тоффлер Э. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. М., 2002.

Тоффлер Е. Третья хвиля. К., 2000.

Цымбурский В. Сколько цивилизаций? URL: <https://sites.google.com/site/civilizacium/home/bibliografia/cymburskij-skolko-civilizacij>

Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним. К., 2017.

Семінарське заняття 4 (4 год.)

Тема: ВЕСТФАЛЬСЬКА МОДЕЛЬ СИСТЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ МІФ?

Питання до обговорення

1. Походження та загальна характеристика міжнародних систем Вестфальського типу.
2. Капіталізм і міжнародні системи.
3. Сутність «Ідеї Вестфалю»
4. Сутність «Міфу 1648 року».
5. Дебати щодо «Міфу 1648 року»: основні підходи.
6. «Міф 1648 року» та вивчення історії міжнародних відносин.

Семінарське заняття має на меті визначити сутнісні ознаки міжнародних систем Вестфальського типу та вплив на них розвитку капіталістичних відносин, з'ясувати значення ідеї та міфу «Вестфалю» для вивчення історії міжнародних відносин. У дискусії розглянути основні підходи щодо проблеми впливу та ролі Вестфальського договору 1648 р. на процес становлення нового світового порядку та подальших міжнародних систем.

Джерела інформації

Тешке Б. Миф о 1648 годе: геополитика и создание современных международных отношений. М., 2003.

Цивілізація: історичне формування поняття. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10195/print/>

Axtmann R. The myth of 1648: Some Musings of a Sceptical Weberian. *International Politics*. 2006. Vol. 43. P. 519–525.

Bettiza G. Civilizational Analysis in International Relations: Mapping the Field and Advancing a “Civilizational Politics” Line of Research. *International Studies Review*. 2014. Vol. 16. P. 1-28.

Carvalho de B., Leira H., Hobson J. The Big Bangs of IR: The Myths That Your Teachers Still Tell You about 1648 and 1919. *Millennium: Journal of International Studies*. 2011. Vol. 39. № 3. P. 735-758.

Peace of Westphalia. URL: <https://www.britannica.com/event/Peace-of-Westphalia>

Teschke B Debating ‘The Myth of 1648’: State Formation, the Interstate System and the Emergence of Capitalism in Europe. 2006. *International Politics*. 2006. Vol. 43. P. 531–573.

Додаткова (до наданої в електронному вигляді) література:

Киссинджер Г. Дипломатія. М., 1997. (Насамперед: Глава третья. От универсальности к равновесию: Ришелье, Вильгельм Оранский и Питт).

Семінарське заняття 5 (4 год.)

ТЕМА: ВЕРСАЛЬСЬКА СИСТЕМА. КІССІНДЖЕР VS ДЮРОЗЕЛЬ

Питання до обговорення

1. Походження Версальської системи міжнародних відносин.
2. Основні характеристики системи.
3. Фактор гетерогенності у виникненні та функціонуванні системи.
4. Реалполітика в умовах.
5. Дебют ідеалістичної політики.
6. Тоталітарна модель зовнішньої політики.

Семінарське заняття має на меті порівняти підходи Генрі Кіссінджера та Жана-Батіста Дюрозеля до історії Версальської системи міжнародних відносин.

Необхідно з'ясувати інтерпретацію двох авторитетних дослідників походження, основних характеристик, причини кризи та розпаду Версальської системи. Базовими джерелами для порівняння є книги «Дипломатія» Г. Кіссінджера та «Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів» Ж.-Б. Дюрозеля.

Джерела інформації

Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. К., 1995.

Кіссинджер Г. Дипломатія. М., 1994.

Кіссинджер Г. Світовий порядок. К., 2017.

Семінарське заняття 6(4 год.)

ТЕМА: ХОЛОДНА ВІЙНА

Питання до обговорення

1. Походження холодної війни.

2. Холодна війна: явище та визначення.
3. Місце холодної війни в характеристиці Ялтинської системи.
4. Традиційні підходи до вивчення холодної війни.
5. Основні тенденції в переосмисленні сутності та історії холодної війни.

Семінарське заняття має на меті визначити зміст, причини виникнення, етапи та місце холодної війни, характеризуючи міжнародну систему після Другої світової війни. Розглянути усталені підходи до розуміння цього історичного явища, яке зумовило становлення біполярного світового порядку, що визначив природу міжнародних відносин на час розпаду СРСР та виокремити нові погляди на сутність і трансформацію «холодної війни» сьогодні.

Джерела інформації

Suri J. Conflict and Co-operation in the Cold War: New Directions in Contemporary Historical Research. *Journal of Contemporary History* 2011. Vol. 46. № 1. P. 5-9.

Nau H. Ideas have consequences: The Cold War and today. *International Politics*. 2011. Vol. 48. № 4-5. P. 460-481.

Risse T. Ideas, discourse, power and the end of the cold war: 20 years on. *International Politics*. 2011. Vol.48. № 4-5. P.591-606.

Grosser P. Looking for the core of the Cold War, and finding a mirage? *Cold War History*. 2015. Vol. 15, No. 2, 245–252.

Wohlforth W. No one loves a realist explanation. *International Politics*. 2011. Vol.48. № 4-5. P. 441-459.

Halliday F. The Cold War: Lessons and Legacies. *Government and Opposition*, 2010. Vol. 45. № 1. P. 1–28,

Deudneya D. The end of the Cold War after 20 years: Reconsiderations, retrospectives and revisions. *International Politics*. 2011. Vol.48. № 4-5. P. 435-440.

Cox M. The uses and abuses of history: The end of the Cold War and Soviet collapse. *International Politics*. 2011. Vol.48. № 4-5. P. 627-646.

Cox M. Why did We Get the End of the Cold War Wrong? *The British Journal of Politics and International Relations*. 2009. Vol. 11. № 2. P. 161-176.

Семінарське заняття 7 (4 год.)

ПОСТЫПОЛЯРНИЙ СВІТ: НОВА ХОЛОДНА ВІЙНА? ПАСТКИ НЕІСТОРИЗМУ

Питання до обговорення

1. Концептуалізація міжнародних відносин після закінчення холодної війни. Полярність.
2. Концептуалізація міжнародних відносин після закінчення холодної війни. Імперія.
3. Світ без Заходу?

4. Нова холодна війна?
5. Пастки неісторизму.

Семінарське заняття має на меті проаналізувати міжнародні відносини після закінчення «холодної війни»: перехід від біполярного до однополярного та багатополісного світового порядку. Розглянути проблеми у домінуванні заходу, зростання нових світових центрів впливу та їх протистояння, уникаючи помилок презентизму та неісторизму.

Джерела інформації

Айкенберри Дж. Подъем Китая и будущее Запада. *Россия в глобальной политике*. 2008. № 5. URL: <http://www.globalaffairs.ru/numbers/34/10439.html>

Войтоловский Ф. От миропорядка империй к имперскому миро порядку. М., 2005.

Ефременко Д. Двойная ловушка Фукидида. *Россия в глобальной политике*. 2020. № 4. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/dvojnaya-lovushka-fukidida/>

политике. 2020. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/imitacziya-kak-ekspropriacziya/>

Караганов С. Будущий миропорядок. URL: <https://rg.ru/2017/09/07/karaganov-zapadu-stanovitsia-vse-trudnee-naviazivat-svoicennosti.html>

Караганов С. Новая эпоха противостояния. *Россия в глобальной политике*. 2018. URL: <http://www.globalaffairs.ru/print/number/Novaya-epokha-protivostoyaniya-19198>

Киссинджер Г. Дипломатия. М., 1997.

Киссинджер Г. Світовий порядок. К., 2017.

Корсунський С. Новий світовий безлад: ласкаво просимо. *Дзеркало тижня*. 2018. 9 вересня. URL: <https://dt.ua/article/print/international/noviy-svitoviy-bezlad-laskavo-prosimo-287793.html>

Кортунов А. Почему мир не становится многополярным. URL: <http://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/pochemu-mir-ne-stanovitsya-mnogopolyarnym/>

Крастев И., Холмс С. Имитация как экспроприация. *Россия в глобальной политике*. Лукас Е. Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу. К., 2009.

Монбриаль Т. Ми стал многополярным, разнородным и глобальным... URL: <http://www.intertrends.ru/twenty-first/006.htm>

Фененко А. Переиздание Вестфальского порядка. Размышление после статьи И. Тимофеева "Мировой (бес)порядок. Преимущество для России?". URL: http://russiancouncil.ru/blogs/alexei-fenenko/?id_4=2570

Что случилось с идеальным Западом, который мы сами для себя создали. *Россия в глобальной политике*. 2020. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/chto-sluchilos-s-zapadom/>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої студенти на основі лекційного матеріалу та самостійного вивчення окремих тем, готують відповіді на окреслені питання групових занять, а викладач виступає модератором та організовує, спрямовує і оцінює роботу студентів. Основна мета їх проведення – це забезпечення умов для поглиблення і закріплення знань студентів з даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі опанування інформації, що виноситься на самостійне опрацювання, шляхом колективного і творчого обговорення проблемних та складних питань. Відмінною особливістю семінару як форми навчальних занять, є активна участь студентів у з'ясуванні сутності проблем, що виносяться на розгляд. Для цього викладач надає студентам можливість вільно висловлюватися на занятті, допомагає їм логічно та науково будувати свої міркування та виступи. Такий підхід вимагає ґрунтовної підготовки здобувачів до занять.

Завданнями семінарських занять з дисципліни «Міжнародні відносини і світова політика» є:

- поглибити теоретичних знань, отриманих під час лекційних занять;
- окреслити концептуальні основи історії міжнародних відносин;
- заохотити студентів до аналізу процесу еволюції міжнародних систем, як неперервної зміни якісних і кількісних характеристик та впливу на них факторів суспільного розвитку: політичних, економічних, соціальних, релігійних та міжетнічних;
- виробити у студентів уміння застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності, зокрема, у реалізації творчої роботи в процесі підготовки та виступу на семінарському занятті, а у подальшому підготовці та виконанні «творчого завдання»;
- розвинути у студентів критичне мислення та сприяти заохоченню до реалізації набутих теоретичних навичок для їх майбутнього втілення у сфері зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності України.

Максимальна оцінка за участь у семінарі – 5 балів.

Основні методи і форми контролю відповідають «Порядку оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенню про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ «ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

Мета творчого завдання – закріпити знання типів систем міжнародних відносин, впорядкувати ключові характеристики систем через їхню порівняльну характеристику.

Комплексне завдання має комплексний характер і включає наступні складові:

- порівняльна таблиця систем міжнародних відносин;
- пояснювальна записка (обґрунтування використаного теоретичного підходу до розуміння систем міжнародних відносин);
- формулювання визначення понять (реалполітика, ідеалполітика, системи Вестфальського типу, гомогенні системи, гетерогенні системи).

Окремі складові комплексного підсумкового творчого завдання оцінюються відповідно до критеріїв оцінювання за окремими видами навчальних завдань.

Перша частина творчого завдання виконується у форматі порівняльної таблиці:

Питання до порівняння	Системи Вестфальського типу	Версальська або Ялтинська система
1.		

Для порівняння пропонуються Системи Вестфальського типу та Версальська або Ялтинська система (на вибір студента). Версальська та Ялтинська система не є системами Вестфальського типу. Відповідно, виконуючи завдання студент повинен, по-перше, чітко визначити характерні ознаки систем Вестфальського типу, а також Версальської та Ялтинської систем. По-друге, необхідно пояснити запропоновані питання для порівняння, які повинні базуватися на розумінні характеристик, які спільними для такого явища, як система міжнародних відносин загалом.

В другій частині завдання, пояснювальній записці, потрібно обґрунтувати теоретичний підхід, який використовується для інтерпретації природи міжнародних систем. В процесі вивчення дисципліни (передусім в контексті аналізу ідеї та міфу Вестфалю) студенти ознайомилися, як мінімум, з двома підходами – традиційним та ревізійністським.

Нарешті, в третій частині студенти повинні продемонструвати вміння формулювати базові поняття, які використовуються під час характеристики міжнародних систем, використовуючи методику формулювання понять.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Форми оцінювання результатів навчання:

- участь в семінарському занятті;
- написання есе;
- складання порівняльних таблиць;
- формулювання визначення понять;
- екзамен.

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється за результатами накопичення балів за поточний та підсумковий контроль. Екзамен не є обов'язковою формою підсумкового контролю. Здобувач вищої освіти має можливість замість складання екзамену виконати індивідуальне творче завдання з навчальної дисципліни (40 балів).

Оцінка результатів навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою, відповідно до критеріїв оцінювання з дисципліни, що доводяться до відома здобувачів освіти на першому занятті.

Оцінювання знань і навичок здобувачів вищої освіти ґрунтується на наступних **критеріях**: результат навчання, аналіз і міркування, обізнаність у науковій літературі та джерелах, володіння категоріальним апаратом на базовому рівні, застосування теоретичних узагальнень до аналізу явищ і процесів міжнародних відносин, організація та структура, загальні навички.

Критерії оцінювання за окремими видами навчальних завдань

Участь в семінарському занятті

Максимальна кількість балів за участь в семінарському занятті – 5:

- розгорнута відповідь – 0-3 бали;
- участь в обговоренні – 0-2 бали.

Для визначення кількості балів за розгорнуту відповідь та участь в обговоренні беруться до уваги:

- обізнаність у науковій літературі та джерелах;
- володіння фактологічним матеріалом;
- володіння категоріальним апаратом на базовому рівні;
- логічний виклад матеріалу і структурованість відповіді;
- вміння робити аргументовані самостійні висновки;
- вміння поставити дотичне питання й продуктивність участі у дискусії;
- дотримання регламенту (тривалість доповіді/коментаря/питання);
- належне виконання функцій лідера або члена команди під час групових форм семінарських занять

Написання есе

Максимальна кількість балів – 10:

- дотримання технічних вимог до оформлення – 1 бал;
- дотримання структури есе (вступ, основна частина з аргументацією та авторські висновки) – 2 бали;
- розкриття теми, авторський погляд, творчий підхід – 4 бали;

- аргументованість викладу матеріалу (аналіз існуючих підходів, використання емпіричного матеріалу з посиланням на джерело) – 3 бали.

Складання порівняльної таблиці

Максимальна кількість балів – 10:

- навички порівняльного аналізу, відповідність питань для порівняння меті завдання – 4 бали;

- вміння виокремлювати головне і другорядне, розуміння загальних характеристик та особливостей явищ (процесів), що порівнюються – 4 бали;

- змістовна та структурна відповідність завданню, його технічним та структурним вимогам – 2 бали.

Формулювання визначення понять

Максимальна кількість балів (за одне поняття) – 5:

- дотримання методики формулювання понять – 2 бали;

- змістовна відповідність (наявність ключових характеристик явища) – 2 бали;

- логічність структури визначення – 1 бал.

Комплексне підсумкове творче завдання (Порівняння систем міжнародних відносин)

Максимальна кількість балів – 40.

Комплексне завдання має наступні складові:

- порівняльна таблиця систем міжнародних відносин – 10 балів;

- пояснювальна записка (обґрунтування використаного теоретичного підходу до розуміння систем міжнародних відносин) – 10 балів;

- формулювання визначення понять – 20 балів (5 балів за кожне з 4 понять: реалполітика, ідеалполітика, системи Вестфальського типу, біполярна система).

Окремі складові комплексного підсумкового творчого завдання оцінюються відповідно до критеріїв оцінювання за окремими видами навчальних завдань.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА УМІНЬ СТУДЕНТІВ

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою для екзамену	
		90-100	A
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
0-59	FX	незадовільно	

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Історія міжнародних відносин як історія систем міжнародних відносин. Ознаки системи.
2. Фактор взаємозалежності та взаємного впливу в міжнародних системах.
3. Суспільна природа актора як фактор стану та динаміки системи.
4. Проблеми «науковості» Історії та суспільних наук в цілому.
5. Історик і історичні факти.
6. Історія і мораль.
7. Ідея становлення в розумінні сутності Історії. Історія і прогрес.
8. Періодизація історичного процесу.
9. Людина як суб'єкт Історії. Родові якості Людини.
10. Причинність та ймовірність в історичному розвитку.
11. Видатна особа та випадок в історичному розвитку.
12. Історичний час та астрономічний час.
13. Історичний простір та географічний простір.
14. Пізнавальна продуктивність історичних паралелей.
15. Чи можливі уроки історії?
16. 1814-1914-2014: порівняльна характеристика стану міжнародних відносин.
17. Помилкові підходи осмислення історії міжнародних відносин: неісторизм,
18. Помилкові підходи осмислення історії міжнародних відносин: презентизм.
19. Помилкові підходи осмислення історії міжнародних відносин: європоцентризм.
20. Помилкові підходи осмислення історії міжнародних відносин: державоцентризм,
21. Помилкові підходи осмислення історії міжнародних відносин: анархофілія.
22. Концепція «цивілізації» в осмисленні історії міжнародних відносин. Цивілізованість як стан суспільства.
23. Концепція «цивілізації» в осмисленні історії міжнародних відносин. Цивілізація як процес.
24. Походження та загальна характеристика міжнародних систем Вестфальського типу.
25. Сутність «Міфу 1648 року».
26. Дебати щодо «Міфу 1648 року»: основні підходи.
27. «Міф 1648 року» та вивчення Історії міжнародних відносин.
28. Великі географічні відкриття як фактор модернізації міжнародних відносин.
29. Роль промислової революції в трансформації суспільної природи суб'єктів міжнародних відносин.

30. Вплив колоніалізму на становлення і розвиток міжнародних систем.
31. Реалполітика як модель зовнішньої політики.
32. Ідея Америки та її втілення. Ідеалістична політика як модель зовнішньої політики.
33. Походження Великої війни.
34. Перша світова війна: неминучість чи збіг обставин?
35. Світові війни і концептуалізація політичної історії ХХ ст.
36. Походження Версальської системи.
37. Особливості Версальської системи як системи перехідного типу.
38. Періодизація Версальської системи.
39. Протиріччя Версальської системи міжнародних відносин.
40. Походження Ялтинської системи.
41. Особливості Ялтинської системи.
42. Холодна війна: явище та визначення. Місце «холодної війни» в характеристиці Ялтинської системи.
43. Традиційні підходи до вивчення холодної війни.
44. Основні тенденції в переосмисленні сутності та історії холодної війни.
45. Організуючий принцип та періодизація Ялтинської системи.
46. Гонка озброєнь в протистоянні холодної війни.
47. Тенденція до конфронтації та тенденція до співробітництва в роки «першої холодної війни».
48. Тенденція до конфронтації та тенденція до співробітництва в період непевної розрядки.
49. Тенденція до конфронтації та тенденція до співробітництва в часи «другої холодної війни».
50. Причина та передумови кризи та розпаду Ялтинської системи.